

Библиография

1. Куликова Л. Фауна клещей древесных и кустарниковых растений Урочища Наславча // «Бассейн реки Днестр: экологические проблемы и управление трансграничными природными ресурсами». Мат. Междунар. научно-практ. конф. Тирасполь, 15-16 окт. 2010 г., с. 130 – 131.
2. Куликова Л. Фауна клещей (Acariformes et Parasitiformes) древесных и кустарниковых растений реки Днестр и ее притоков // STUDIA Universitatis Revistă științifică. Seria «Științe ale Naturii». Anul 4. Chișinău, 2010, № 6 (36), с. 120 – 127.

ЕКОЛОГІЧНИЙ ТУРИЗМ НА МИКОЛАЇВЩИНІ: НОВІ ОБРІЇ

В.М. Курепін, А.Б. Веліховська

Миколаївський національний аграрний університет, e-mail: kypinc@ukr.net; velih@ukr.net

Розвиток екологічного туризму може значно покращити економічно-соціальне становище будь-кого регіону країни. Це оптимальний та ефективний механізм стримування негативних процесів. За допомогою екологічного туризму можна взаємозбагатити культури різних народів, зміцнити взаємну довіру, налагодити міжнародні відносини та обмін туристами, покращити умови розвитку внутрішнього туризму і надати регіону гарний імідж та конкурентоспроможність.

Ключові слова: екологічний туризм, навколишнє середовище, природно-заповідні території, туристична діяльність.

ECOLOGICAL TOURISM IN MYKOLAIV REGION: NEW HORIZONS

The development of ecological tourism can significantly improve the economic and social situation of any region of the country. This is the optimal and effective mechanism for deterring negative processes. With the help of eco-tourism it is possible to mutually enrich the cultures of different peoples, strengthen mutual trust, establish international relations and exchange of tourists, improve the conditions for domestic tourism and give the region a good image and competitiveness.

Key words: ecological tourism, environment, nature reserves, tourist activity.

Методи та матеріали. Екологічний туризм можна визначити як інтегруючий напрямок рекреаційної діяльності, спрямований на гармонізацію відносин між туристами, туроператорами, природним середовищем та місцевими громадами, що реалізується через екологізацію всіх видів туристичної діяльності, охорону природи, екологічну освіту та виховання. Основні принципи еко-туризму направлені на покращення добробуту населення та зменшення негативного впливу туристичних потоків на навколишнє середовище. Головною ідеєю екологічного туризму є піклування та збереження природного навколишнього середовища, що використовується для туристичних цілей та реалізується в його завданнях та функціях.

Результати та обговорення. Історія взаємодії людства та навколишнього середовища нагадує багаторічну, безперервну, нескінченну війну. Протягом цієї війни людині уявилося, що по відношенню до довкілля вона може вести себе у якості царя, оскільки панує над ним, засвоює, перетворює, примушує його служити власним потребам. Але в сучасності, коли світ став єдиним, виникли глобальні проблеми людства, з'ясувалось, що подібне тиранське відношення не є виправданим. Люди засвоювали навколишнє середовище, а в результаті власних дій отримали екологічні проблеми сучасності, озонові діри, парниковий ефект, руйнацію екосистем, енергетичну кризу тощо. Серед багатьох глобальних проблем людства особливе місце займає феномен пандемії. Пандемія – один з незмінних супутників існування людства з давніх часів, яка загрожує самому існуванню людства.

Пандемії, епідемії – це вічні супутники людства. На нашій планеті ми вічно з вірусами співіснуємо, вони тут живуть давніше за нас, нам доведеться співіснувати з ними. Останнім часом багато кажуть і пишуть про те, що після пандемії коронавірусу світ вже не буде таким, яким він був досі, що COVID-19 змінить різні сфери нашого життя. Утім, яких саме змін чекати – про це йдеться набагато менше.

На сьогоднішній день, глобальні екологічні проблеми привертають увагу всього людства. Екологічна криза стала поштовхом до усвідомлення проблем екології та подальших дій в покращенні ситуації. В свою чергу, туризм дає можливість цілісного бачення природи, людини і культури. Важливою умовою здійснення туристичної діяльності є наявність природно-рекреаційних

ресурсів як екологічного середовища існування людини, що також формує екологічну культуру населення.

Поки зовнішній туризм у нокауті, а пляжі Українського Причорномор'я не витримують навали відпочивальників, чимало з нас згадали про зелений туризм. Туризм ніколи не повернеться до того, яким він був до COVID-19, він вже не буде таким, як раніше, туризм стане набагато ближчим, більш місцевим. В майбутньому відпочивальники будуть триматися ближче до домівки, обмежуючи свої поїздки, при цьому ще більшій популярності набудуть національні парки. Майбутні туристичні сезони будуть найбільш локальними, зважаючи на те, що поширення коронавірусної інфекції у світі не йде на спад і зелений туризм – це один із варіантів для тих, хто все ж хоче вирватися за межі своєї квартири.

Миколаївська область вельми перспективна в плані розвитку зеленого туризму. Адже, в першу чергу, це дуже мальовнича місцевість. Поверхня області являє собою лесову рівнину, полого нахилена на південь. Її більшу (південну) частину займає Причорноморська низовина. На північ вона переходить у Подільську і Придніпровську височини (абсолютні висоти до 240 м), сильно розчленовані річковими долинами, балками і ярами. Тут ріки Південний Буг, Арбузинка, Мертвовід, Гнилий Єланець та ін., пробиваючи кристалічні породи Українського щита, створюють невимовної краси пейзажі. Велика рівнина Північного Причорномор'я дуже часто різко обривається до моря, утворюючи високий (до 20-40 м), ускладнений численними зсувами мальовничий берег. Особливу привабливість півдню області надають лимани – затоплені гирлові ділянки річкових долин. Зв'язані з морем Бузький і Березанський лимани, що нагадують морські затоки, та ізольований Тилігульський лиман, водна гладь якого, звиваючись витягнулася з півдня на північ майже на 80 км, вдихають життя в сумовитий пейзаж сухого степу.

Найбільш повне й оптимальне задоволення туристських потреб у Миколаївській області здійснюється через розгалужену систему засобів розміщення, що проходять процедуру підтвердження відповідності міждержавним стандартам, правилам обов'язкової сертифікації готельних послуг та послуг харчування. Миколаївську область можна відвідувати не тільки через її Чорноморське узбережжя. Від Мигії до легендарного острова Березань у Чорному морі територією області пролягли туристичні маршрути, під час яких автобусні переїзди, пішохідні переходи поєднуються із водним слаломом, кінними переходами, рафтингом, яхтингом. Велика кількість об'єктів туристичного інтересу, а саме: музеїв, пам'яток історії, архітектури та монументального мистецтва створює чудові умови для проведення екскурсійної діяльності і розвитку внутрішнього туризму. Щороку музейні заклади відвідують понад 300 тис. осіб, для яких організовується близько 5,5 тис. екскурсій

Справжньою окрасою Миколаївщини є її природо-заповідний та природоохоронний фонд. На сьогоднішній день на території Миколаївської області знаходяться частина Чорноморського біосферного заповідника, два Національних природних парки «Бузький Гард» (регіональний ландшафтний парк «Гранітно-степове Побужжя») та «Білобережжя Святослава» (регіональний ландшафтний парк «Кінбурнська коса»), один природний заповідник (Єланецький степ), два регіональні ландшафтні парки (Приінгульський та Тилігульський) та 46 заказників.

Одним з основних напрямів розвитку туристичної індустрії області є надання якісних екскурсійних послуг. На сьогодні суб'єктами туристичної діяльності пропонуються такі екскурсійні маршрути для відпочиваючих та туристів: «Сивий Кінбурн – перлина Північного Причорномор'я», «Гранітно-степове Побужжя», «Місто давніх греків – Ольвія», «Винний тур у Радсад», «Очаків – перлина Північного Причорномор'я», «Екскурсійний тур по місту Миколаєву «Знайомство з містом Святого Миколая» з відвідуванням найкращого в Україні і одного з найстаріших в Європі зоопарку та ін. Досить великої популярності набули водні туристичні маршрути та різні форми командного та активного відпочинку. Сплав порогами Південного Бугу та стрімкими водами Інгулу.

Південний Буг одна з найпопулярніших річок для рафтингу і водних сплавів в Україні. Це не дивно, так як тут приголомшлива природа і захоплюючі пороги 2-3 рівнів складності. Є й пороги легше, доступні новачкам в рафтингу. Частина долини річки Південний Буг входить до складу регіонального ландшафтного парку «Гранітно-Степове Побужжя». Територія парку являє собою древню ділянку суші Євразії, яка не була в товщі морської води близько 60 млн. років. Ландшафти парку унікальні і не мають аналогів але мають унікальну флору. Тут росте багато реліктових рослин. Серед них полоз лісовий – єдина рослина, що збереглася в степовій зоні Європи.

Що стосується рафтингу, Мігейські пороги є найцікавішими на водному маршруті по Південному Бугу, а урочище Протіч славиться однією з кращих в Європі трас з водного слалому. Але тут розвинений не тільки водний туризм. Скелі каньйону річки ідеально підходять для скелелазіння, тому тут пробують свої сили скелелазі з усієї України на тренуваннях і змаганнях.

Південний Буг оточує зона степу і лісостепу, так що тут ви побачите краєвид, який помітно відрізняється від природи інших українських річок. У першу чергу, звичайно, вражають скелі заввишки до 60 м і численні гранітні виходи з кущами і очеретом, зростаючими прямо з води. Такі острівці створюють дивовижний краєвид. Береги Південного Бугу цікаві також безліччю пам'яток історії та культури: домініканський монастир середини XVIII століття, триповерхова водяний млин середини XIX століття, костел 1561 у Летичеві, палац Ярошинських XVIII століття, руїни Черленківського замку XVI століття біля села Селище.

Регіональний ландшафтний парк Гранітно-степове Побужжя приваблює туристів, перш за все, своїми дивними ландшафтами. Тут повною мірою можна насолодитися красою природи, відчутти всю її силу і велич. Ландшафти цих місць є унікальними не тільки для України, але і для Європи, адже територія парку – це найдавніша ділянка суші Євразії, яка не була в товщі морської води близько 60 млн. років. Парк Гранітно-степове Побужжя поєднує в собі гірський рельєф посеред степових просторів. Опинившись тут, миттєво відчуваєш себе зачарованим красою природи тутешніх місць. Уявіть собі тільки величезну полонину з безліччю порогів і потужним потоком вируючої води, де замість пологих рівних берегів – круті скелі, що піднімаються вгору до 60 м.

Парк має величезну цінність з точки зору геології. Нинішні скельні формації – це все, що залишилося від величезних потужних гір, які простягалися по території України на тисячі кілометрів. Парк складається з декількох долин, основною вважається долина річки Південний Буг, ширина якої сягає 400 м. Решта долини каньйону – це притоки Південного Бугу: Бакшала, Мертвовод, Велика Корабельна. Скельні каньйони утворені старими породами Українського кристалічного щита.

Крім цього, парк має також велике історико-культурне і археологічне значення: тут можна спостерігати різноманітність археологічних пластів різних епох, починаючи з палеоліту, а також свідчення древніх поселень – скіфів, кіммерійців, римлян. А в знаменитому урочищі Бузький Гард знайдено залишки стародавніх поселень українських козаків.

Туристичний зелений маршрут «Трикрати – Парк «Лабіринт» – Актівський каньйон» вважають унікальним. Кожен любитель дикої природи та романтичних історій має хоч раз відвідати ці заповідні місця. Зелений рай у посушливій степовій зоні, наповнений дзюрчанням водоспадів, прохолодою лісу, цілющим повітрям – це витвір Віктора Петровича Скаржинського (1787-1861 роки), нащадка козацького роду, інтелігента, графа, благодійника, експериментатора й інноватора в галузі лісництва та сільського господарства.

Знаменитий родовий маєток славного козацького роду Скаржинських розташований у селі Трикрати (до 1800 р село називалося Скаржинка). Його було побудовано ще в XVIII в., в той час садиба належала герою російсько-турецької війни полковнику П. Скаржинському. Родинна резиденція збереглася до наших днів, це двоповерхова будівля з фамільним гербом над головним входом, тепер вона є власністю місцевої школи мистецтв. На вигляд ця садиба дуже містична і за довгі роки встигла зародити безліч легенд.

Сьогодні село стало справжнім туристичним центром, перш за все, завдяки природі. Воно розташоване на перетині трьох річок, Південного Бугу, Арбузинки та Мертвоводу, на кордоні парку «Бузький Гард». Особливу атмосферу цій місцині додає парк «Лабіринт», побудований для коханої дружини Наталі. Сотні гектарів унікальних насаджень перетворили Трикрати на прекрасну унікальну оазу. Ці заповідні місця населяють рідкісні тварини, а над головою постійно кружляють зграї диких голубів, у парку навіть є особливе місце «Голубине гніздо».

Особлива гордість маєтку (туристичного зеленого маршруту) – це хитромудрий ліс-лабіринт, Скаржинський висаджував його з 1849 до 1870 р. Тут зібрано рідкісні дерева, є романтичний березовий гай, також росте більше трьохсот дубів, багато з яких налічують понад 150-200 років. Особливу увагу привертає «Дуб Любові», величезне дерево схоже на серце. Природно навколо нього відразу ж з'явилися сотні легенд про люблячі серця. В Урочищі «Лабіринт» живе стадо бізонів, є олені, лані, косулі, в «Мириновому садку» Трикратського лісу та літньому хуторі Скаржинського мешкає єдина в Миколаївській області колонія сірих чапель. А в урочище «Василева пасіка» зустрічаються місця, де залишився до нашого часу цілинний степ. Весь парк є символом чистої, всеохопної любові людини до свого краю, до природи.

В Миколаївській області знаходиться Національний природний парк «Білобережжя Святослава», дуже привабливий до зеленого туризму. Парк створений наприкінці 2009 року з метою збереження, відтворення і раціонального використання цінних природних та унікальних комплексів та об'єктів степової зони, що мають важливе природоохоронне, рекреаційне і культурно-освітнє значення. Територія парку знаходиться в межах Кінбурнського півострова, береги якого омиваються водами Дніпровсько-Бузького лиману та Чорного моря, утворюючи безкінечні піщані пляжі та відому Кінбурнську косу.

Природа парку по справжньому виняткова, це білосніжні піски, степова рослинність, велика кількість озер, море та лиман. Тут збереглися природні комплекси Нижньодніпровських пісків зі своєрідною флорою та фауною (береза дніпровська, чебрець дніпровський, сліпак піщаний). У заповідній зоні екотуристи можуть спостерігати, як зростають близько 600 видів вищих судинних рослин. В цілому, на території парку зростає 30 видів раритетних рослин, які внаслідок одночасного включення в різні природоохоронні списки (Світовий Червоний список – 3 види; Європейський Червоний список – 9 видів, Червона книга України – 17 видів, Бернська конвенція – 2 види, конвенція Cites – 4 види та Червоний список Миколаївської області – 5 видів).

Живими сторінками Червоної книги України є волошка короткоголова, ковила дніпровська, береза дніпровська, сон лучний, мачок жовтий, зозулинці (7 видів рослин сімейства орхідних). До Європейського червоного списку занесені жовтозілля дніпровське, фіалка Лавренка, козельці дніпровські, піщанка Зоза, роговик Шмальгаузена, гоніолімон злаколистий. Житняк пухнасто-квітковий включений до Червоного списку рідкісних та зникаючих рослин світу

Територія національного парку є домівкою для неймовірної кількості птахів (близько 300 видів), з них чимало в Червоній книзі України та інших природоохоронних списках. У межах парку мешкають великі скупчення рожевих пеліканів, орлани-білохвости, гага (пухівка), нерозень, кулики – довгоніг, чоботар, кулик-сорока, сиворакша, тут проживає найбільша багатовидова колонія чапель південної України, зустрічаються олені, здичавілі коні, вовки, є рідкісні плазуни: гадюка степова та сарматський полоз. Цікавими як для науковців так і для відвідувачів коси є такі рідкісні види, як сліпак піщаний, емуранчик фальцфейна.

Територія парку має морські пляжі довжиною понад 20 км та певну інфраструктуру для відпочинку. Рекреаційний період триває близько 130 днів на рік. Відпочиваючих приваблює збереженість природи: чисте повітря, прозоре море, безліч озер з лікувальними властивостями, а також красиві природні краєвиди, можливість побачити різних звірів, таких як дельфінів, пеліканів, гадюку степову, полоза сарматського, ящірок.

«Білобережжя Святослава» це унікальне та незвичне місце з історією від часів Геродота, полями диких орхідей та Кінбурнською косою де можна постояти одною ногою в дніпровських водах, а іншою в Чорному морі. Тут знаходяться археологічні пам'ятки епохи ранньої та пізньої бронзи, історичні пам'ятки, пов'язані зі славним козацьким минулим, обороною Кінбурнської фортеці під командуванням О. Суворова та періоду Кримської війни 1855 р. Туристичні маршрути «Білобережжя Святослава» мають значний еколого-освітній потенціал. Під час прогулянки території, спостерігаючи первозданність природи, можна зануритись у далеке минуле і на собі відчути вир тих подій, що відбувались на цих територіях. Неповторна природа національного парку, піщані пляжі, чисті озера, рідкісні звірі та птахи щороку приваблюють сюди туристів і відпочиваючих з різних областей України та зарубіжжя.

Слід також виділити чотири види екологічного туризму, які є перспективними для природних умов Миколаївської області, такі як науковий туризм, пізнавальний туризм, пригодницький туризм, подорожі в межах природоохоронних та сільських територій. Туристичні маршрути екологічного спрямування часто передбачають пересування туристів пішки уздовж природних коридорів (узбережжя річок, каналів та озер, лісових доріг і стежок) або з використанням немоторизованих засобів транспорту (на велосипеді, байдарці, верхи на коні). На відміну від масового туризму, екологічні маршрути припускають активне спілкування туристів з місцевими жителями, проведення екскурсій, майстер-класів з народних ремесл, фестивалів, дегустацій страв регіональної кухні, продаж сувенірної продукції, розміщення й харчування на базі зелених садіб.

За даними відділу з питань молоді та туризму обласної державної адміністрації, наразі Миколаївську область найбільше відвідують гості з Київської, Львівської, Харківської, Закарпатської, Дніпропетровської та Кіровоградської областей. Також приїздять туристи з Білорусі, Молдови, Грузії, Німеччини, Китаю, Польщі, США, Великої Британії, Італії, Чорногорії. У Миколаївській області створено три туристично-інформаційні центри, що діють в м. Миколаєві та м. Вознесенську. Основним завданням таких центрів є збір, впорядкування та надання інформації про туристичні ресурси та послуги, що надаються на території області відпочиваючим та туристам. Крім того, працює сайт туристично-інформаційного центру Миколаївської області, метою якого є презентація «Миколаївщини як території, привабливої для туризму та відпочинку» для громадян України та іноземців.

З метою популяризації Миколаївщини, як території привабливої для туризму та відпочинку у найпривабливіших місцях області щорічно проводяться фестивалі та інші масові заходи, до яких долучається чимало відпочиваючих як серед дорослих, так і серед дітей та молоді.

Щороку в м. Миколаєві під егідою Миколаївської облдержадміністрації проводиться Міжнародний інвестиційний форум «Миколаївщина інвестиційна». Мета проведення Форуму – широке представлення інвестиційних можливостей області, інноваційних та інвестиційних пропозицій та проектів, залучення інвестицій у промисловість і сільське господарство, для розвитку малого та середнього бізнесу, налагодження бізнес-контактів Миколаївських підприємств з українськими та закордонними партнерами.

Щорічно проводяться прес-тури для представників регіональних та національних засобів масової інформації метою яких є презентація туристично-рекреаційного потенціалу області. У рамках прес-турів проходять прес-конференції представників органів виконавчої влади області, ділові зустрічі з представниками туристичного бізнесу регіону.

Висновки. Таким чином, можна стверджувати, що розвиток екологічного туризму один з найперспективніших шляхів покращення стану природно-заповідного фонду та інших природних територій. Миколаївщина належить до областей, у яких туризм розглядається як один зі стратегічних напрямів регіонального розвитку. Раціональне використання природних і культурно-історичних ресурсів дасть змогу уникнути багатьох негативних наслідків масового туризму, а доходи від еколого-туристичної діяльності зроблять значний внесок у соціально-економічний розвиток регіону. Організація екологічного туризму допомагає збереженню природно-заповідного фонду Миколаївській області, створенню нових територій регіональних ландшафтних парків, підвищенню рівня екологічної культури туристів, позитивно впливає на економічну ситуацію у регіонах області, надає усі можливості для популяризації Миколаївщини в Україні та за кордоном.

Література

1. Екологічний паспорт Миколаївської області за 2019 р. URL: <http://ecolog.mk.gov.ua/ua/ecoreports/ecorpassport>.
2. Курепін В.М. Локальні екологічні проекти у розвитку місцевого господарювання / В.М. Курепін, А.В. Демченко // Глобальні ризики у формуванні міжнародної екологічної безпеки. Збережемо джерело життя – воду! [Електронний ресурс] : тези доповідей здобувачів вищої освіти спеціальностей 071 «Облік і оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» та інших учасників освітнього процесу за результатами тематичного «круглого столу» на обліково-фінансовому факультеті до Всесвітнього Дня водних ресурсів, м. Миколаїв, 22 квітня 2020 року. – Миколаїв : МНАУ, 2020. – С. 22-26. URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/7056>.
3. Курепін В.М. Суспільство прийнятих ризиків: людина в умовах пандемії / В.М. Курепін // Актуальні проблеми життєдіяльності людини в сучасному суспільстві : тези доповідей здобувачів вищої освіти інженерно-енерг. фак. та інших учасників освітнього процесу за результатами тематичного «круглого столу» на інженерно-енергетичному факультеті, м. Миколаїв, 18-20 лист. 2020 р. – м.Миколаїв: Миколаївськ. нац. аграрн. ун-т, 2020р., -С. 19-25.
4. Програма розвитку туризму та курортів у Миколаївській області на 2016 – 2020 рр. : Рішення обласної ради від 10 червня 2016 р. № 6. Миколаїв, 2016. 16 с.
5. Програми розвитку туристичної галузі міста Миколаєва до 2020 р. : Рішення Миколаївської міської ради від 14 березня 2019 р. № 51/4. URL: <https://mkrada.gov.ua/documents/31131.html> (дата звернення: 26.02.2020).
6. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Миколаївській області у 2019 р. / Управління екології та природних ресурсів Миколаївської обл. державної адміністрації. Миколаїв, 2020. 175 с.